Florin C. STĂNESCU

Universitatea „1 Decembrie 1918“ din Alba Iulia, Facultatea de Istorie şi Filologie
„1st December 1918“ University from Alba Iulia, Faculty of History and Filology

Tollan – Xicocotitlan (Tula) Capitala toltecilor

Tollan - Xicocotitlan (Tula). Toltec's Capital City

The fall of Teotihuacan, around 750 AD, led to a period of belligerence and separation in the entire central Mexico. A number of large and impressive citadels, protected by walls, were built at Xocicalco in Morales, Cholula in Puebla, Tula in Hidalgo, Cacaxtla or Teotenango. These cities reached a stage of high development between the years 750 and 950 AD – during the so called period of Epi-classic – after which they were abandoned, on grounds which are still debated by specialists. During the next stage, the so called Early Post-classic, between 950 – 1150 AD, Tula or Tollan, could have claimed, by means of length and power, the right as successor of the great Teotihuacan. The modern interpretations concerning the role of Tollan in the history of Mesoamerica, strike the contradictions between the historical recordings on the fortress and the archaeological discoveries. The paper presents the Ceremonial Centre, with its large pyramids, with the ball courts, or the "Atlantes" statues, as well as the controversies on the potential Toltec influences that go as far as Chichen Itza, in Yucatán.

Keywords: Tula, Tollan, Atlantes, Atlatl, Quetzalcoatl, Toltec, Ball Court Pelota, Pyramide, Morning Star

Institution's address: str. N. Iorga, nr.11-13, Alba Iulia, România, tel:+40-0258-811412, fax:+40-0258-806260, e-mail: *secretariat_istorie@uab.ro*

Personal e-mail: *smzfls@yahoo.com*

I. INTRODUCERE.

Vestigiile oraşului precolumbian Tollan – Xicocotitlan - (cunoscut sub numele de Tula, forma denumirii în castiliană), se localizează în apropierea oraşului Tula de Allende, din sudul statului Hidalgo, Mexic şi formeaz o parte din actualul Parc Naţional Tula. Este amplasat într-o vale cu clima temperată, înconjurata de dealurile Magoni, Xicuco, Moctezuma şi de muntele Tezontlalpa, situată in apropierea râului cu acelaşi nume, fapt ce a permis existenţa unei agriculturi desvoltate. Pe de altă parte, oraşul este amplasat, strategic vorbind, în apropierea unor zone cu zăcăminte de obsidian[1] (Munţii Navajas), de alabastru[2] precum şi de alte minerale. Aceiaşi poziţie geografică (coordonatele GPS sunt : Nord 20°03',890 ; West 99° 20',403 la o altitudine de 2027m), îl situa deci şi într-un important nod pe traseul rutelor de turcoaz[3], ce proveneau din nordul Mesoamericii. Tollan – Xicocotitlan a fost capitala statului toltec, care s-a desvoltat în centrul actualului Mexic în timpul perioadei postclasice *timpurii,* fiind principala putere politică între secolele X şi XII A.D. Influenţa sa s-a extins la mari distanţe, până în peninsula Yucatan sau până în Nicaragua sau Salvador.

Tula a fost unul din cele mai importante centre religioase, politice şi administrative din întreaga Mesoamerică. In jurul anului 1000 A.D. era o metropolă cu câteva zeci de mii de locuitori şi cu o întindere de aproape 13 km patraţi, cu piramide vizibile din orice punct al oraşului, cu pieţe, palate, vaste terase artificiale, sisteme de canalizare, drenaje, drumuri cât şi poduri peste râul Tula, fapt ce permitea tranzitarea între cele două cartiere principale ale oraşului.

II. ISTORIA

Începuturile agriculturii în zona Altiplanului Central pot fi datate în perioada anilor 6000 – 5000 i.e.n., când cultivarea plantelor - porumbul, dovlecelul, ardeiul iute, amarantul şi posibil, fasolea, scoate omul de sub preponderenţa aproape exclusivă a vânătorii şi a culesului, provocând schimbări majore a modului de viaţă a acestuia, caracterizate de apariţia primelor asezări de tip semi-permanent. In timp, o altă schimbare fundamentală, constând din primele elemente de organizare, îşi face apariţia în societăţile ce se consolidau, urmată la rândul ei de apariţia elementelor prestatale şi statale, ce au determinat apoi structurarea societăţii. O religie cu puternice trăsături specifice, o artă de o calitate impresionantă cât şi spectaculoase cunostinţe de astronomie şi matematica, vor caracteriza mai apoi, întreaga zonă Mesoamericană.

In jurul anului 150 B.C. zona centrală începe să fie dominată de Teotihuancan, ce va deveni un mare centru urban şi a cărui influenţă şi dominaţie s-au extins până în cele mai îndepărtate arii ale Mesoamericii. Uriaşele piramide şi temple ridicate aici, Piramida Soarelui, Piramida Lunii sau Citadela, existente încă la sosirea aztecilor, îşi vor aştepta, inclusiv în zilele noastre, răspunsul la intrebările privind scopurile şi originea misterioşilor lor constructori.

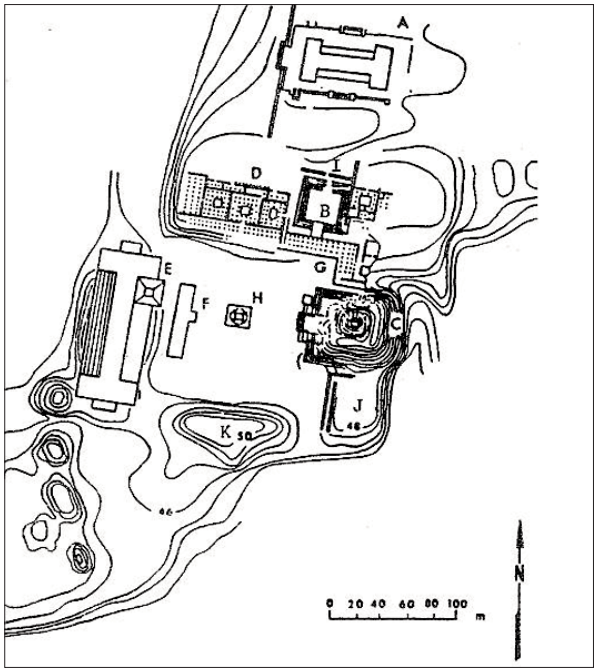

Fig.1. Planul Centrului ceremonial de la Tula (Tollan), Hidalgo
a) Jocul de Pelota 1; b) Piramida „B" cu statuile „Atlanţilor"; c) Piramida „C"; d) Palatul Ouemado sau Palatul ars; e) Jocul de Pelota 2; f) Tzompantli; g) MareleVestibul; h) Templu (adoratoriu); i) „El Coatepantli"; j) Posibil palat; k) Edificiul K

În zona actualului stat Hidalgo, s-au descoperit situri, precum Tepeapulco şi Huapalcalco, ce poartă amprenta şi caracteristicile Teotihuacanului, situri care foarte probabil au fost dependente şi controlate de marele centru urban. Regiunea, bogată in calcar, era situată în apropierea zonelor în care se producea băutura pulque[4] şi în plus existau tot aici şi importante depozite de obsidian, situaţie ce justifica interesul marelui Teotihuacan.

III. TOLTECII

Căderea Teotihuacanului, în jurul anului 750 AD, - neexplicată satisfăcător nici azi - a deschis o perioadă de beligeranţă şi desbinare în intreg Mexicul central. O serie de mari şi impresionante oraşe fortareţe, protejate de ziduri, au fost ridicate la Xocicalco în Morelos, Cholula în Puebla, Tula în Hidalgo, Cacaxtla sau Teotenango[5]. Aceste oraşe au cunoscut o desvoltare deosebită între anii 750 şi 950 A.D. – în aşa numita perioadă a Epiclasicului – perioadă după care au fost abandonate, motivele acestor abandonări fiind încă în discuţia specialiştilor. In perioada următoare, în aşa numitul Postclasic Timpuriu, între 950 – 1150 A.D., Tula, sau Tollan[6]-ul, ar fi putut emite, prin întindere şi putere, pretenţii de urmaş al marelui Teotihuacan.

Interpretările moderne privind rolul Tollan-ului în istoria Mesoamericii, se lovesc de contradicţiile dintre relatările istorice asupra cetăţii şi descoperirile arheologice. Aztecii priveau Tollan-ul ca o cetate de proporţii mitice iar pe Tolteci ca având calităţi supraumane, atribuinde-le întreaga cultură mesoamericană, incluzând artele, scrierea şi calendarele.

Arheologic vorbind, scrierea şi calendarele apar în Mesoamerica, mult înainte de apariţia toltecilor, iar cei 13km patraţi ai Tulei, cu o populaţie de aproximativ 50.000 locuitori, sunt mult sub cei 150.000 de locuitori pe care i-a avut la un moment dat Teotihuacan-ul. Conform altor cercetători, în afara actualei Tula din statul Hidalgo, şi alte cetăţi, în aceiaşi epocă, purtau acelaşi nume, ceea ce lasă loc unor interpretări şi localizări diferite.

Cu toate acestea, importanţa simbolică acordată Tollan-ului şi toltecilor de către azteci, nu trebuie subestimată. Aceştia din urmă, işi atribuiau originile genealogiei lor, inclusiv legitimitatea politică a împăraţilor pe care i-au avut, ca începând de la regii tolteci. O serie de obiecte toltece erau venerate de către azteci.

Primele informaţii pe care le deţinem despre Tula din surse istorice, datează din secolul XVI, de la autori precum Bernardino de Sahagún, Durán şi alţii, precum şi din „Anales Cuautitlán" („Analele Cuautitlán"), sau din „Istoria Toltec-Chichemecă". Aceste documente conţin informaţii despre tolteci înainte ca aceştia să întemeieze oraşul Tula. Conform acestora, Mixcoatl, tatăl lui Quetzalcoatl, ar fi condus pe tolteci în Tulancingo, unde s-au stabilit pentru un timp. Mai apoi, Quetzalcoatl s-ar fi deplasat spre Tula şi s-ar fi stabilit lângă Xicuco, un deal foarte aproape de Tula, situat la nord de aceasta. Iată ce relatează Sahagún despre acest subiect:

„ ...şi întâi ei au trăit mulţi ani în oraşul Tollantzinco, căruia drept mărturie au lăsat multe antichităţi..." „şi de acolo au plecat să populeze malul râului de lângă oraşul Xicotitlan care acum se numeşte Tulla, iar stabilindu-se şi trăind acolo împreună au lăsat multe urme a nenumărate lucruri pe care ei le-au construit acolo..."[7]

Conform altor surse istorice, oraşul a fost întemeiat

de Ce Acatl Topiltzin Quetzalcoatl în jurul anului 900 A.D. Există însă şi relatări care vorbesc despre existenţa unui grup de oameni stabiliţi acolo încă înainte de apariţia toltecilor lui Quetzalcoatl. Cele două grupuri nu s-au înţeles, şi, conform Istoriei toltec-chichimecă, unul dintre acestea a fost nevoit să părăsească în cele din urmă situl. Este probabil ca şi ulterior, Tula să se fi dezvoltat într-o atmosferă de presiune constantă, atât din partea vecinilor săi, cât şi din punct de vedere intern.

O perioadă lungă se intinde între aceste date şi cele relativ mai recente. In 1873, Antonio García Cubas a prezentat o expunere la Societatea Mexicană de Geografie şi Statistică, intitulată „Ruinas de la antigua Tollan" (Ruinele vechii Tollan)[8], expunere publicată apoi sub acelaşi nume. Relatările sale cuprind îndeosebi date geografice şi istorice, dar conţin mai puţine descrieri arheologice. Conform unor proceduri obişnuite în acea vreme, ele asociază diferitele caracteristici ale unor obiecte de aici, cu detalii ale unor obiecte din Lumea Veche. Este cazul unor fragmente de coloane care se află astăzi alături de aşa-numiţii „atlanţi", pe piramida „B" şi despre care acesta afirmă că în anumite detalii se poate observa arta clasică a grecilor, sau mai de grabă arta vechiului Egipt. Un alt călător a fost francezul Desiré Charnay, care a realizat excavaţii în zonă, explorând complexul cunoscut ca „Palatul Toltec", asociind şi el „atlanţii" cu Lumea Veche. Trebuie însă menţionat faptul că, până în prezent, nu s-a dovedit nici o legătură între particularităţile culturale mesoamericane în general şi cele aparţinând altor continente.

Excavaţii sistematice au fost începute în anul 1940. Ela au continuat câţiva ani la rând, sub conducerea lui Jorge R. Acosta, pionier al arheologiei mexicane, perioadă în care s-au descoperit complexele şi clădirile aparţinând pieţei centrale din Tula : „Palatul Ars (sau de funingine)"; templul Tlahuizcalpantecuhtli; templul Quetzalcoatl; Jocul de Pelotă numărul 1; Altarul central, clădirea cunoscută ca „El Corral" în nordul oraşului. Mai recent, lucrările se concentrează în zona terenului pentru jocul de pelota nr.2, teren care face legătura cu piaţa principală în partea vestică.

Reluate in 1972, lucrările au fost orientate spre studierea procesului de dezvoltare a zonei Tula, urmărindu-se înţelegerea legăturii dintre acest oraş şi alte centre dependente de acesta, rolul acestei regiuni înainte de stabilirea toltecă, precum şi motivele interesului major manifestat aici de azteci.

Drept rezultat al acestor studii, cât şi a unor explorări recente, s-a descoperit că Tula era un oraş cu pieţe ceremoniale şi grupări de locuinţe care se întindeau pe o suprafaţă considerabilă si a fost posibilă alcătuirea unei hărţi topografice a oraşului antic, mulţumită căreia putem localiza zonele ceremoniale, cele de locuinţe, sau cele ale atelierelor unde obsidianul şi alte pietre erau prelucrate, etc. (Vezi Fig.1) În zona înconjurătoare a Tulei s-au localizat aproximativ 200 de situri, unele dintre aceste corespunzând aşa-numitei perioade pre-clasice. De asemenea, s-au găsit, contemporane cu Tula, şi o serie de situri care variază în mărime de la sate la centre ceremoniale, - au fost localizate 14 dintre siturile Teotihuacanului, - unele din acestea fiind situate aproape de oraşul Tula, precum şi rămăşiţele aztece corespunzând ultimului stadiu al ocupaţiei pre-hispanice.

Ca organizare tip a oraselor fortăreţe din întreg Altiplanul Central si nu numai, părţile cele mai înalte ale zonei erau folosite pentru pieţele ceremoniale, iar în jurul acestora se aflau amplasate complexele de locuinţe. Două dintre marile pieţe descoperite aici au o organizare asemănătoare; cea principală în care intâlnim Piramida cu statuile Atlanţilor, împreună cu Tlahuizcalpantecuhtli sau Palatul Ars şi piaţa Tula Chico, situată la aproximativ un kilometru spre nord, deocamdată neexplorată.

În prima dintre acestea mai există o altă structură, mai joasă, de formă aproximativ dreptunghiulară şi care nu a fost încă excavată.

În ceea ce priveşte locuinţele oamenilor de rând, cercetările lui Charnay, cât şi cele realizate de recentul proiect al Universităţii din Missouri, au arătat că materialele folosite în construcţia acestora au fost în principal chirpiciul, pietrele neprelucrate si lutul pentru *podele, ele fiind* acoperite cu stuc. Exista şi un templu mic sau un spaţiu intern ceremonial în cadrul complexelor formate din acest tip de aşezăminte.

Conform datelor istorice, prăbuşirea Tollanului s-a produs în jurul anului 1165 A.D. când, cu toate că perimetrul nu a fost abandonat în totalitate, treptat el a pierdut din importanţa sa anterioară. Conform lui Sahagún[9], toltecii au intâmpinat o serie de calamităţi, când, la cererea lui Quetzalcoatl, au părăsit zona:

„ ...Toltecii cu marile bogăţii pe care le posedau, în final au fost determinaţi şi convinşi de Quetzalcoatl că ar trebui să plece din oraşul Tula, şi astfel au plecat de acolo prin porunca sa deşi ei trăiseră acolo ani de-a rândul şi îşi construiseră case frumoase şi somptuoase, iar templul şi palatele lor, toate ridicate cu mare măiestrie în oraşul Tula, şi s-au stabilit şi au trăit pentru mulţi ani oriunde şi în orice loc. În cele din urmă au trebuit să plece de acolo, părăsindu-şi casele, pământurile, oraşul şi bogăţiile, iar de vreme ce nu au putut lua toată averea lor cu ei, au îngropat multe lucruri şi până chiar şi astăzi unele dintre aceste sunt aduse la suprafaţă şi nu fără admiraţie pentru frumuseţea şi măiestria lor.

Şi astfel, având încredere în Quetzalcoatl şi supunându-se poruncii sale, aceştia au pornit la drum, iar în avangardă, în ciuda multor dificultăţi, au plasat femeile şi copiii şi bolnavii şi bătrânii şi nu a existat nici unul care să nu vrea a se supune deoarece toţi au plecat când acesta a părăsit oraşul Tulla pentru a ajunge în

regiunea numită Tlapallan, unde niciodată nu a mai apărut Quetzalcoatl."

Dupa un timp, regiunea Tulei a ajuns sub stăpânirea lui Tenochtitlanului, ale cărui vesigii aztece s-au descoperit în situri precum Ajacuba, Mixquihuala, printre care şi în Tula unde găsim construcţii şi obiecte de ceramică care corespund perioadei de ocupaţie aztecă.

Intreaga jumătate sudică a statului Hidalgo a ajuns sub stăpânirea Tenochtitlanului, împreună cu provinciile Xilotepec, Axocopan, Hueypuchtla şi Atotonilco el Grande. Partea nordică care era condusă de regatul Metztitlan, nu a fost cucerită niciodată de statul aztec Mexica.

IV. DESCRIEREA CENTRULUI CEREMONIAL.

A. A. Jocul de pelotă numărul 1

La nord de centrul ceremonial se află un teren de joc asemănător celui de la Xochicalco, Morelos. Măsoară 67 metri în lungime şi 12,5 m lăţime. In exteriorul structurii, la nord şi la sud, se aflau scări centrale şi laterale, care facilitau accesul la platforma de unde se urmărea jocul. În interiorul acesteia, s-au găsit nişte sculpturi din piatră, una dintre acestea reprezintând un jucător echipat pentru joc. Importanţa acestui tip de structură este binecunoscut, în acest oraş descoperindu-se şase astfel de terenuri; trei în piaţa principală sau aproape de aceasta şi trei în piaţa intitulată Tula Chico. Acest teren este orientat cu axa lunga pe directia Est – Vest, permitând, in timpul jocului, conform unor legende, simularea mişcării aştrilor pe această direcţie fundamentală.

Fig. 2. Terenul jocului de pelotă nr. 1. Capătul terenului dinspre Est, în forma barei superioare a literei „T". Fotografia autorului.

MULTUMIRI :

Autorul adresează şi pe această cale călduroasele sale mulţumiri Dlui Prof. dr. Luis Barba Pingaron, Secretarul Academic al Institului de Investigaţii Antropologice al Universităţii Naţionale Autonome a Mexicului, precum şi Dlui. Lic. Felipe Sanchez, pentru sprijinul deosebit acordat în timpul cercetărilor efectuate în zona Altiplanului Central din Mexic, în toamna anului 2008.

Note:

1. Obsidianul, roca (sticlă) vulcanică, brun cenuşie sau neagră, formată prin răcirea rapidă a lavei, folosită în întreaga Mesoamerică la confecţionarea armelor şi a uneltelor.
2. Alabastru, varietate granulată de gips, folosită la confecţionarea de obiecte ornamentale.
3. Turcoaz, piatră semipreţioasa opacă, cu nuanţe între albastru deschis şi albastru verzui.
4. Pulque, băutură specifică zonei, preparată din cactuşi, cu efect halucinogen.
5. Smith, E. Michael, „The Aztecs", Second edition, Blackwell Publishing, 2003, U.K.
6. Tula este denumirea ţn castiliană a vechiului nume al orasului fortăreaţă, Tollan, nume dat de azteci.
7. Sahagún, Fray Bernardino, *Istoria generală a lucrurilor din Noua Spanie*, vol. II, pag. 184, ediţia Porrúa, 1956, Mexic.
8. García Cubas, Antonio, *Ruinas de la antigua Tollan.* Revista Societăţii Mexicane de Geografie şi Statistică, ediţia a treia, paginile 173-187, 1873, Mexic.
9. Sahagun, op. cit.
10. Statuia se află în prezent la Muzeul Naţional de Antropologie din Mexico City.

Bibliography:

1. García Cubas, Antonio, *Ruinas de la antigua Tollan/The Ruins of Ancient Tollan,* Revista Societăţii Mexicane de Geografie şi Statistică, ediţia a III-a, 1873, Mexic.
2. Sahagún, Fray Bernardino, *Istoria generală a lucrurilor din Noua Spanie/The general history of the things in New Spain*, vol. II, pag. 184, ediţia Porrúa, 1956, Mexic.
3. Smith, E., Michael, *The Aztecs*, Blackwell Publishing, United Kingdom, 2003.
4. Coe, D., Michael, Koontz, R., *Mexico, from the Olmecs to the Aztecs*, Thames & Hudson, London, 2003.
5. Suarez, Augustin, *Zona Arqueologica Tula/Tula, archeological acrea*, Museo de sitio Jorge R. Acosta, Tula Alende, 2006.